

ROZWÓJ KATOWICKIEJ SZKOŁY ZARZĄDZANIA

DOI: 10.33141/po.2021.11.01

Przegląd Organizacji, Nr 11(982), 2021, s. 3-9

www.przegladorganizacji.pl

Jan Pyka

© Towarzystwo Naukowe Organizacji i Kierownictwa (TNOiK)

Wprowadzenie

Rozwój nauk społecznych na fali odwilży popaździernikowej po 1956 roku potwierdzał tezy socjologii wiedzy, że inspiracyjny wpływ na rozwój nauki i uprawiania badań mają nowe prądy w polityce, technice czy kulturze (Niżnik, 1989). Wprawdzie „odwilż” trwała stosunkowo¹ krótko, to jednak uruchomiła procesy swobodnego przepływu idei i informacji naukowych z krajów rozwiniętych do Polski, stanowiąc fundament dla przywrócenia ciągłości rozwoju nauk o organizacji i zarządzaniu „zamrożonych” w czasach stalinowskich. Symbolicznym otwarciem na nowe prądy w polityce i gospodarce były Konferencje Wiślańskie Ekonomistów, których inspiratorem i organizatorem był Profesor Marian Frank². To wizjonerskie przedsięwzięcie stanowiło platformę wymiany poglądów na problemy społeczno-gospodarcze w kraju i chociaż ramy dyskusji wyznaczały założenia ideologiczne PZPR i coraz bardziej dokuczliwa cenzura, to jednak aktywny udział w konferencjach znanych autorytetów polskiej myśli ekonomiczno-społecznej nadawał wysoką rangę spotkaniom wiślańskim. W życiu naukowym tego okresu wybija się tęsknota środowiska naukowego za większą samodzielnością przedsiębiorstw, której orędownikiem był animator i organizator Konferencji Wiślańskich profesor Marian Frank, kierownik Katedry Ekonomiki Przedsiębiorstw Przemysłowych, twórca szkoły ekonomiki i organizacji WSE Katowice.

Genezę i wkład Mariana Franka w tworzenie fundamentów katowickiej szkoły zarządzania przedstawiono w rzetelnie udokumentowanym artykule A. Czecha *Marian Frank (1910–1979) – twórca katowickiej szkoły ekonomiki i organizacji przedsiębiorstw*. Niniejsze opracowanie wraz z artykułem A. Czecha (2021, s. 9–19) stanowi próbę przedstawienia rozwoju katowickiej szkoły zarządzania i wpisuje się w inicjatywę Głównej Rady Naukowej TNOiK projektu „Środowisko naukowe. Mistrzowie, współpracownicy, uczniowie. Przeszłość, teraźniejszość, przyszłość” (Bojar, Głodziński, 2021, s. 3–11), w ramach której dotychczas ukazało się opracowanie na temat szkoły zarządzania Jerzego Kurnala w SGPiS (obecnie SGH) (Dworzecki, Romanowska, 2021).

W artykule nawiązano do przełomowych lat 1969–1970, kiedy zakończył się pionierski etap rozwoju katowickiej szkoły organizacji wraz z odejściem Mariana Franka ze środowiska śląskiego i rozpoczyna nowy okres rozwoju katowickiej szkoły zarządzania za sprawą współpracowników, uczniów i następców Mistrza.

Celem artykułu jest syntetyczne przedstawienie rozwoju naukowego i badawczego głównie tych pracowników, którzy mieli przywilej współpracy z profesorem Marianem Frankiem, byli jego uczniami, seminarzystami, a także osobami, którym historia wyznaczyła zadanie kontynuowania jego idei i działalności w obszarze nauk o organizacji i zarządzaniu oraz w ich otoczeniu.

Prezentowany materiał jest rezultatem badań historycznych, w ramach których przeprowadzono analizę literatury przedmiotu, w tym materiałów archiwalnych Uniwersytetu Ekonomicznego w Katowicach.

Nawiązując do zamieszczonego w tym samym numerze artykułu Alojzego Czecha poświęconego Marianowi Frankowi, należy podkreślić, że lata 1956–1968 były niezwykle owocne w karierze zawodowej profesora Franka. Wybrany rektorem ówczesnej WSE w Katowicach (pełnił funkcję do 1958 roku), a w 1958 został powołany na stanowisko kierownika Katedry Ekonomiki Przedsiębiorstw Przemysłowych, której utworzenie sam zaaranżował. Trzon zespołu katedralnego tworzyli: Joachim Strzoda, Anna Ciołkówna, Henryk Halama, Lidia Białoń (do 1964 roku), Jerzy Rokita, Jerzy Kekin, Krystyna Fabiańska, Krystyna Rawicka, Magdalena Musiał, Jan Pyka, Barbara Woźniak.

W odbiorze zewnętrznym Katedra profesora Mariana Franka była postrzegana jako zwarty i zdyscyplinowany zespół o dużych aspiracjach naukowo-badawczych, mający świetne relacje z przemysłem (głównie węglowym), prawie bezpartyjny, bardzo dobrze realizujący proces dydaktyczny. Ta ostatnia ocena była w dużej mierze budowana na przekazywaniu odideologizowanych treści przedmiotu ekonomiki i organizacji przedsiębiorstw przemysłowych obudowanych przykładami z gospodarki rynkowej. Taki obraz Katedry kierowanej przez zdecydowanego, bezpartyjnego lidera nie mógł być tolerowany przez działaczy partyjnych po marcu 1968 roku. Ustawa z grudnia 1968 roku³ stworzyła formalne podstawy głębokiej ingerencji o charakterze ideologicznym w życie akademickie. Wprowadzona struktura instytutowa w organizacji szkolnictwa wyższego stworzyła wygodne narzędzie zmian na stanowiskach kierowniczych. Siłą sprawczą roszad kadrowych była organizacja partyjna oparta na konformizmie postmarcowych beneficjentów. W 1969 roku Katedra formalnie przestała istnieć, a jej funkcje dydaktyczne i badawcze przejął Zakład Ekonomiki i Organizacji Przedsiębiorstw Przemysłowych, który wszedł w strukturę Instytutu Ekonomiki Przemysłu.

Na stanowisko kierownika Zakładu został powołany doc. dr hab. Joachim Strzoda, bliski współpracownik profesora Franka, pełniący funkcję jego zastępcy. J. Strzoda człowiek prawy, bezpartyjny, o uznanym autorytecie rzeczywistym, posiadający świetne relacje z praktyką gospodarczą w regionie, stwarzał atmosferę pewnej ciągłości naukowo-badawczej i dydaktycznej po zlikwidowanej Katedrze Ekonomiki Przedsiębiorstw Przemysłowych kierowanemu zespołowi. W skład utworzonego Zakładu weszli: Joachim Strzoda, Jerzy Rokita, Jerzy Kekin, Krystyna Fabiańska, Magdalena Musiał, Krystyna Rawicka, Jan Pyka, Barbara Woźniak.

Profesor Marian Frank, dr Anna Ciołkówna i dr Henryk Halama zostali włączeni do nowo powstałego Instytutu Organizacji Pracy i Zarządzania, którego dyrektorem został niedawno awansowany doc. dr Henryk Halama, poprzednio członek Katedry kierowanej przez profesora Franka. Ta motywowana politycznie wymiana kadr w odniesieniu do stanowisk kierowniczych i wdrożona nowa ścieżka awansów („docenci marcowi”) była główną przyczyną odejścia Profesora Franka z katowickiej WSE. Jednocześnie utworzenie Instytutu Organizacji Pracy i Zarządzania metodą podmiotową otworzyło nowy rozdział w rozwoju nauki o organizacji i zarządzaniu w Katowicach (rys. 1).

Zarządzanie przedsiębiorstwem w Zakładzie Ekonomiki i Organizacji Przedsiębiorstw Przemysłowych

Przewczesna śmierć J. Strzody spowodowała zmianę na stanowisku kierownika Zakładu Ekonomiki i Organizacji Przedsiębiorstw Przemysłowych. Od 1975 roku funkcję kierownika Zakładu powierzono J. Rokicie – bliskiemu współpracownikowi J. Strzody, naturalnemu kontynuatorowi profilu badawczego dawniej Katedry Ekonomiki Przedsiębiorstw Przemysłowych.

Dekadę gospodarki „gierkowskiej” znaczyły przeskalowane inwestycje w przemyśle ciężkim na Śląsku i Zagłębiu. Niska efektywność ekonomiczna uruchamiała

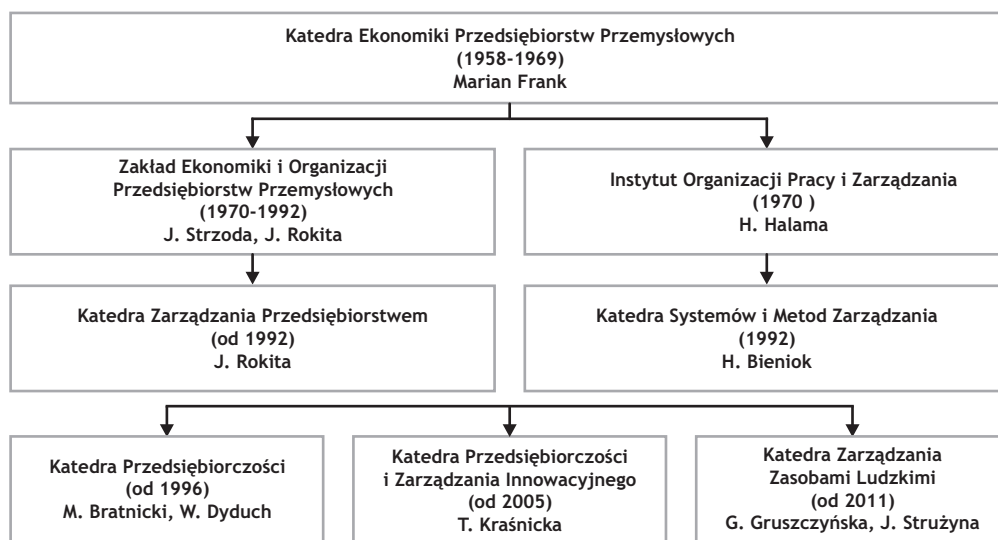
nacisk władz wojewódzkich na prowadzenie badań głównie w obszarze postępu technicznego i produktywności aktywów. Badanie czynników wzrostu w sektorach przemysłu ciężkiego na Śląsku było wyrazem zaangażowania Zakładu w rozwiązywanie aktualnych problemów gospodarczych, a także zapewniało dostęp do materiałów źródłowych, często skrywanych przed opinią publiczną. Warto podkreślić, że ten obszar badawczy bazujący na wykorzystaniu metod ekonometrycznych pozwolił na wypromowanie kilku doktorów, co znacznie zmieniało potencjał naukowo-badawczy i strukturę Zakładu Ekonomiki i Organizacji Przedsiębiorstw Przemysłowych.

Przy bardzo ograniczonych kontaktach międzynarodowych badanie efektywności aktywów stworzyło szansę nawiązania bliskiej współpracy z Hochschule für Ökonomie w Berlinie owocującej cyklicznymi konferencjami naukowymi w Niemczech i w Polsce.

Nowy impuls rozwojowy Zakładowi nadał wykreowany przez J. Rokitę obszar badawczy zarządzania strategicznego. Opublikowana w 1986 roku praca *Planowanie rozwoju przedsiębiorstwa* (Fabiańska, Rokita, 1986) otwiera nowy rozdział w teorii zarządzania strategicznego i w powszechnej opinii środowisk nauk o zarządzaniu uchodzi za pionierską w kraju. Wyrazem uznania dla osiągnięć Zakładu Ekonomiki i Organizacji Przedsiębiorstw Przemysłowych i osobiście J. Rokity było powierzenie mu kierowania resortowym programem badań podstawowych RP.III.42 *Racjonalizacja działalności gospodarczej przedsiębiorstw przemysłowych*, integrującym środowiska naukowe Wrocławia, Łodzi, Gdańska i Torunia. Zrealizowane projekty badawcze w ramach tego programu stały się fundamentem powstania wielu prac promocyjnych w tych ośrodkach akademickich.

Rozwój zarządzania w strukturze Katedry Zarządzania Przedsiębiorstwem

W okresie transformacji polityczno-społecznej przełomu 1989–1990 Zakład Ekonomiki i Organizacji

Rys. 1. Zmiany strukturalne w rozwoju katowickiej szkoły zarządzania
Źródło: opracowanie własne

Przedsiębiorstw Przemysłowych wchodził w pełni przygotowany na wyzwania w otoczeniu akademickim, jak też gospodarczym. Powrót do struktur katedralnych w 1992 roku stanowił impuls do głębokich zmian w środowiskach akademickich zarówno w wymiarze organizacyjnym, jak i badawczym. Zakład Ekonomiki i Organizacji Przedsiębiorstw Przemysłowych utracił swój formalny profil branżowy i po przedefiniowaniu swoich funkcji i zakresu badań oraz celów rozwojowych przekształcił się w Katedrę Zarządzania Przedsiębiorstwem praktycznie w tym samym składzie osobowym. Na stanowisko kierownika Katedry Zarządzania Przedsiębiorstwem został powołany Jerzy Rokita, rektor Akademii Ekonomicznej w Katowicach w latach 1981–1990, członek Komitetu Nauk Ekonomicznych PAN, Komitetu Nauk o Zarządzaniu PAN, członek Centralnej Komisji ds. Tytułu Naukowego i Stopni Naukowych w latach 2003–2006, uhonorowany Medalem im. Tadeusza Kotarbińskiego. W opinii profesor Marii Romanowskiej (2009, s. 16), wyrażonej w recenzji z okazji nadania tytułu doktora honoris causa Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu, czytamy: „Jerzy Rokita to wybitna postać polskiej nauki, jeden z najważniejszych i najbardziej szanowanych przedstawicieli nauk o zarządzaniu w Polsce, twórca wielu dzieł naukowych z zakresu zarządzania (...) i największy autorytet naukowy w Polsce w dziedzinie teorii zarządzania strategicznego”. Lider katowickiej szkoły zarządzania strategicznego, mistrz dla szerokiej rzeszy naukowców kieruje wspólnotą naukową niezwykle aktywną badawczo, ekspercką i dydaktyczną.

Dla sprostania wyzwaniom generowanym w otoczeniu gospodarczym w Katedrze Zarządzania Przedsiębiorstwem utworzono zespoły badawcze, wykorzystując znaczący ilościowo i jakościowo potencjał naukowy, w szczególności:

- Zarządzania strategicznego – Jerzy Rokita, Krystyna Jędralska, Wojciech Czakon,
- Zarządzania jakością – Krystyna Lisiecka,
- Zarządzania finansami przedsiębiorstw – Barbara Woźniak,
- Zarządzania innowacjami i restrukturyzacją przedsiębiorstw – Jan Pyka.

Wyodrębnione specjalizacje to mniej lub bardziej świadome nawiązanie do tematyki jakości, postępu techniczno-organizacyjnego, metodyki analiz ekonomicznych przedsiębiorstw czy planowania rozwoju przedsiębiorstw w dawnej Katedrze Ekonomiki Przedsiębiorstw Przemysłowych kierowanej przez profesora Franka w nowej formie i warunkach gospodarki rynkowej. Transformacja systemu gospodarczego i konieczność dostosowania do wyzwań i warunków gospodarki rynkowej w Polsce stworzyła naturalną potrzebę rozwoju badań nad decyzjami podmiotów gospodarczych. W tym nurcie eksploracji naukowej powstają w Katedrze Zarządzania Przedsiębiorstwem prace z zakresu strategii konkurencji (J. Rokita), zarządzania ryzykiem (K. Jędralska) czy powiązań międzyorganizacyjnych (W. Czakon). Publikacje te obejmujące centralne problemy współczesnego zarządzania, w tym zarządzania strategicznego, stanowią istotny element nowego paradygmatu, a ich walory intelektualne prowokują

do poszerzenia i pogłębienia badań nad zarządzaniem w warunkach coraz większej złożoności i emergencji.

W funkcjonowaniu współczesnych przedsiębiorstw spełnianie standardów jakościowych jest warunkiem koniecznym. Otwarcie polskiej gospodarki unaocznilo dystans dzielący produkty krajowe od jakości oferowanej przez konkurencję. Tworzenie od podstaw adekwatnych systemów jakości, adaptacja rozwiązań spełniających międzynarodowe kryteria jakościowe, działalność ekspercka to główne aktywności zespołu zarządzania jakością kierowanego przez K. Lisiecką. Na podkreślenie zasługuje szeroki obszar eksploracji badawczej od przemysłu poprzez administrację publiczną aż do szkolnictwa wyższego. K. Lisiecka uprawia zarządzanie jakością, realizując trzecią misję uczelni wyższej od początku transformacji systemu gospodarczego i politycznego naszego kraju. K. Lisiecka to Laureatka Polskiej Nagrody Jakości w kategorii nauka, konsultantka ds. jakości TÜV Nord Polska, koordynatorka projektów unijnych, autorka wielu prac badawczych, ceniona recenzentka w dyscyplinie zarządzania jakością, aktywna uczestniczka światowych konferencji naukowych. Swoją przygodę z nauką rozpoczęła po przedwcześnie zakończonej z powodu kontuzji karierze sportowej (zdobyła 5 medali na lekkoatletycznych mistrzostwach Polski).

W projektach badawczych i edukacyjnych Katedry Zarządzania Przedsiębiorstwem ważną rolę pełni zespół zarządzania finansami przedsiębiorstw kierowany przez B. Woźniak. Fascynacja controllingiem i nowymi możliwościami finansowania rozwoju przedsiębiorstw wyznaczała ogólne ramy prowadzonych prac badawczych i promocyjnych w zespole. Kontekst finansowy zarządzania w tradycji Katedry Zarządzania Przedsiębiorstwem był nawiązaniem do głównego nurtu penetracji badawczej efektywności przedsiębiorstw w Katedrze Ekonomiki Przedsiębiorstw Przemysłowych kierowanej przez M. Franka. Warto podkreślić, że J. Strzoda – zastępca M. Franka w Katedrze Ekonomiki Przedsiębiorstw Przemysłowych, specjalista z zakresu analizy ekonomicznej przedsiębiorstw – pełnił gościnnie funkcję wykładowcy analizy finansowej przedsiębiorstw w WSE Kraków (UE Kraków), co było jednym z wielu przykładów kooperacji naukowej i dydaktycznej środowiska katowickiego i krakowskiego. Kierująca zespołem zarządzania finansami przedsiębiorstw w Katedrze Zarządzania Przedsiębiorstwem B. Woźniak wraz z J. Pyką byli ostatnimi pracownikami przyjętymi do zespołu w Katedrze Ekonomiki Przedsiębiorstw Przemysłowych przez M. Franka⁴. Profil badawczy ZEIOP do roku 1975 znaczyły opracowania i publikacje zorientowane na poszukiwanie czynników wzrostu produkcji głównie w przemyśle śląskim. Badania nad postępowaniem techniczno-organizacyjnym i jego wpływem na wzrost efektywności produkcji były w głównym nurcie badań „epoki gierkowskiej”, tworzącej miraż postępu cywilizacyjnego i ekonomicznego. W tym nurcie badawczym lokowały się także pierwsze prace badawcze J. Pyki. Wyłaniający się z badań obraz niesprawności systemowej był inspiracją do podjęcia prac nad gruntowną przebudową systemu zarządzania w przemyśle

górnictwem, w Sekcji Ekonomiki i Organizacji Górnictwa PAN przy aktywnym udziale J. Pyki wypracowano teoretyczne podstawy reformy górnictwa w Polsce, w tym dokonano syntetycznej oceny zakresu oraz społeczno-ekonomicznych skutków reformy dla regionu i kraju (Pyka, 2006). W poszukiwaniu modelowych rozwiązań organizacyjnych dla górnictwa i energetyki, w rezultacie badań prowadzonych w ramach grantu KBN pod kierunkiem J. Pyki, zaproponowano modele konsolidacji w sektorach paliwowym i energetycznym, które zmaterializowały się w późniejszych decyzjach rządowych.

Ważne miejsce w aktywności naukowo-badawczej J. Pyki zajmują wyzwania regionalne. Udział w projekcie MR.I.28 *Rozwój i lokalizacja przemysłu w Aglomeracji Górnośląskiej* był poszerzeniem badań sektorowych o kontekst regionalny. Wykazano negatywne skutki nadmiernej koncentracji przemysłu na Śląsku i sfalsyfikowano tezę lansowaną w teorii produkcji o efektach skali w gałęziach przemysłu o pewnej ciągłości faz technologicznych. W kontekst regionalny działalności organizatorskiej i badawczej J. Pyki wpisują się projekty europejskie (badanie zachowań MSP na rynku podwykonawstwa zrealizowany w ramach projektu Phare) czy wojewódzkie (Regionalna Strategia Innowacji). Kierowane przez J. Pykę konsorcjum naukowo-badawcze dla opracowania RIS dla Śląska stworzyło koncept zalecany jako wzorzec przez kontrolne instytucje unijne.

W sposób szczególny czasy profesora Franka i jego współpracowników z okresem funkcjonowania Katedry Zarządzania Przedsiębiorstwem łączy osoba A. Czecha. Uznany badacz myśli organizatorskiej w Polsce, magi-strant profesora Franka, inicjator wielu przedsięwzięć popularyzujących rozwój nauki organizacji i zarządzania, autor oryginalnych publikacji poświęconych wybitnym postaciom świata nauki i praktyki zarządzania, członek władz Oddziału PTE w Katowicach i Zarządu Krajowego w Warszawie, organizator Olimpiady Wiedzy Ekonomicznej na Śląsku w swej działalności badawczej replikuje fragmenty aktywności naukowych i społecznych swojego Mistrza profesora Franka w ugruntowanej empirycznie perspektywie historycznej.

Teoria organizacji w Instytucie Organizacji Pracy i Zarządzania

Podział Katedry Ekonomiki Przedsiębiorstw Przemysłowych ambiwalentnie przyjęty w środowisku uczelnianym wygenerował powstanie Instytutu Organizacji Pracy i Zarządzania, jednostki naukowo-badawczej nawiązującej w swej misji do idei nauki organizacji i zarządzania wychodzącej poza gorset ekonomik branżowych. Tym samym powstały instytucjonalne warunki do prowadzenia badań w obszarze organizacji i zarządzania, jak też uprawiania dydaktyki tematycznie określonej ujęciem prof. Jana Zieleniewskiego i prof. Jerzego Kurnala. Przyjęte rozwiązanie nie wyróżniało środowiska katowickiego na tle pozostałych uczelni ekonomicznych w kraju, jakkolwiek było ciekawie skonfigurowane. Ważnym dopełnieniem była problematyka ekonomiki pracy i polityki

społecznej, pozostająca w gestii doc. dr hab. Anny Ciołkówny, która w niekończących się spotkaniach na poły formalnych przekazywała gronu słuchaczy etos naukowej postawy oraz podstawy badawczego postępowania.

Lata siedemdziesiąte i osiemdziesiąte charakteryzują dynamiczny wzrost ilościowy i jakościowy młodej kadry naukowej Instytutu. Pięciu doktoratów to solidna podstawa rozwoju naukowego i organizacyjnego Instytutu Pracy i Zarządzania po transformacji systemowej w latach dziewięćdziesiątych.

W 1992 roku przywrócono strukturę katedralną i Instytut Organizacji Pracy i Zarządzania przemianowano na Katedrę Metod i Systemów Zarządzania. Z tą Katedrą należy łączyć znanych profesorów nauk o organizacji i zarządzaniu: Henryka Bienioka, Mariusza Bratnickiego, Grażynę Gruszczyńską, Jerzego Kekina, Teresę Kraśnicką, Janusza Strużyńkę.

W 1992 roku kierownikiem Katedry Metod i Systemów Zarządzania został H. Bieniok, wyznaczając nowe cele i zadania zespołowi, adekwatne do wyzwań transformującej się gospodarki. Sam pozostał wierny badaniom nad sprawnością organizacyjną, samoorganizacją oraz przedsiębiorczością. Wiele uwagi przywiązywał do nowoczesnego w formie i treści procesu dydaktycznego. Kilka wydań „Metod sprawnego zarządzania. Planowanie, organizowanie, motywowanie, kontrola” pod jego redakcją naukową jest uznanym podręcznikiem w kraju. To niestrudzony propagator zachowań przedsiębiorczych, aktywny w środowiskach akademickich i w doradztwie, sekretarz Zarządu Oddziału Śląskiego TNOiK i wieloletni członek KNOiZ PAN. Był dziekanem Wydziału Zarządzania Akademii Ekonomicznej w Katowicach (obecnie Uniwersytet Ekonomiczny) w latach 1998–2003.

W 1993 roku pozytywnie zakończył proces habilitacyjny w Katedrze Systemów i Metod Zarządzania M. Bratnicki. Wraz z J. Strużyńką stworzyli Katedrę Przedsiębiorczości. Znakiem szczególnym pracy naukowej M. Bratnickiego było stałe nadążanie za najbardziej aktualnymi osiągnięciami światowej nauki o zarządzaniu. Jego pierwsze ważniejsze prace badawcze i publikacje w środowisku warszawskim dotyczyły społecznych i racjonalnych przesłanek podejmowania decyzji. Prace z zakresu teorii zmian inspirowane wyzwaniami transformacji systemowej w gospodarce kraju stanowiły fundament jego zaangażowania w restrukturyzację przedsiębiorstw i działalności eksperckiej. Utworzenie Katedry Przedsiębiorczości, którą kierował od 1996 roku, dało impuls do skoncentrowania badań nad przedsiębiorczością organizacyjną, co w połączeniu z umiejętnym zorganizowaniem zespołu badawczego zaowocowało wieloma publikacjami i rozwojem młodej kadry naukowej. Efektem aktywności badawczej były publikacje wydawane w prestiżowych wydawnictwach zagranicznych i jego udział w międzynarodowych organizacjach naukowych. Warto wymienić jego członkostwo w:

- American Academy of Management,
- British Academy of Management,
- European Academy of Management,
- Strategic Management Society.

Pracował jako ekspert w wielu zespołach Ministerstwa Nauki i Szkolnictwa Wyższego, członek i recenzent KBN, członek CKK. Formą uznania i miarą jego pozycji w środowisku nauk o zarządzaniu było powołanie do Rady Programowej – „Współczesne Zarządzanie” oraz redakcji „Management”, „Organizacja i Kierowanie”, „Organizacja i Zarządzanie” oraz „Journal of Economics and Management”. M. Bratnicki uznany autorytet w środowisku akademickim pozostawił Katedrę Przedsiębiorczości gotową do kontynuacji dzieła Mistrza. Jego wychowankowie (W. Dyduch i Z. Zbierowski) kierują katedrami wyrosłymi ze wspólnego pnia, tj. Instytutu Organizacji Pracy i Zarządzania wyodrębnionego z dawnej Katedry Ekonomiki Przedsiębiorstw Przemysłowych profesora Franka.

Z M. Bratnickim w latach 1998–2007 blisko współpracował J. Strużyna. W prężnie rozwijającej się Katedrze Przedsiębiorczości J. Strużyna kierował Zakładem Metod Zarządzania Zasobami Ludzkimi przekształconym w roku 2007 w Katedrę Zarządzania Zasobami Ludzkimi. W pracy naukowo-badawczej J. Strużyny można upatrywać kontynuacji podejścia metodycznego wypracowanego pod mistrzowskim kierunkiem A. Ciołkówny, nieformalnego zastępcy M. Franka w katowickiej Uczelni po 1969 roku. Jego warsztat badawczy, orientacja w światowych trendach rozwoju zarządzania i swoboda poruszania się w świecie danych empirycznych zaowocowały pracami analityczno-projektowymi z zakresu doskonalenia zarządzania zasobami ludzkimi.

W analizie retrospektywnej rozwoju katowickiej szkoły ekonomiki i organizacji w jej odgałęzieniu humanistycznym zarządzanie zasobami ludzkimi zdaje się dominować. Potwierdza to powstała w 2011 roku Katedra Zarządzania Zasobami Ludzkimi pod kierownictwem Grażyny Gruszczyńskiej. Zespół Katedry we współpracy i zaangażowaniu J. Strużyny nawiązuje w badaniach nad komunikacją, motywacją i rolami pracowniczymi do pionierskich prac naukowych i badań M. Franka i A. Ciołkówny z wczesnego okresu funkcjonowania Instytutu Organizacji Pracy i Zarządzania.

Podsumowanie

Przestawiony zarys aktywności naukowo-badawczej kontynuatorów dzieła profesora M. Franka ze względu na ograniczenia formalne został sprowadzony do wyeksponowania najbardziej charakterystycznych osiągnięć w obszarze nauk organizacji i zarządzania. Wybór i prezentacja osiągnięć ma z natury charakter selektywny i subiektywny, nie poddaje się obiektywizacji. Cechą charakterystyczną katowickiej szkoły zarządzania jest jej praktyczne nacylenie, której genezy należy upatrywać w skali potrzeb rozwiązywania problemów gospodarczych uprzemysłowionego Śląska i jego roli w gospodarce kraju, a po 1990 roku, z wyzwań społeczno-ekonomicznych restrukturyzowanego przemysłu ciężkiego w Regionie budowana na silnych podstawach teoretycznych nie traciła kontaktu z rzeczywistością gospodarczą. Realizacja projektów europejskich, krajowych i regionalnych, prace eksperckie na rzecz samorządów, w branżowych zespołach doradczych,

komisjach ministerialnych to tylko niektóre formy realizacji przez „katowicką szkołę” trzeciej misji uniwersyteckiej. Na podkreślenie zasługuje realizacja idei integracji śląskiego środowiska organizacji i zarządzania w ramach towarzystw naukowych PTE, TNOiK czy międzyorganizacyjnych konsorcjów naukowych. Zeroemisyjna gospodarka energią – Foresight energetyczny, KBN (GIG) „Ancobest” – projekt międzynarodowy (TNOiK), Regionalna Strategia Innowacji (UE Katowice, Politechnika Śląska) – to tylko niektóre projekty, w których inspirującą i aktywną rolę pełnili badacze Katedry Zarządzania Przedsiębiorstwem. Szczególną rolę integrującą środowiska naukowe i gospodarcze organizacji i zarządzania w Regionie spełniają mające prawie pięćdziesięcioletnią tradycję Śląskie Dni Organizacji. Krzewienie idei rozwoju opartej na dyfuzji wiedzy integrującej środowiska naukowe, gospodarcze, samorządowe i polityczne znalazło swoje organizacyjne ramy w corocznych międzynarodowych konferencjach „Nowoczesność Przemysłu i Usług”. Konferencje te organizowane w ramach Śląskich Dni Organizacji przez TNOiK, Uniwersytet Ekonomiczny w Katowicach, Wydział Organizacji i Zarządzania Politechniki Śląskiej od lat siedemdziesiątych XX wieku stanowią platformę wymiany poglądów i doświadczeń teoretyków i praktyków na Śląsku. Koncepcja Kontraktu Regionalnego dla Śląska przyjęta przez rząd w latach dziewięćdziesiątych powstała w trakcie obrad Śląskich Dni Organizacji była świadectwem roli i znaczenia tych spotkań w Regionie. Formą uznania dla osiągnięć naukowo-badawczych „katowickiej szkoły (organizacji i) zarządzania” było powoływanie jej członków w skład komitetów redakcyjnych i redakcji wielu liczących się czasopism naukowych w kraju i zagranicą, a także rad naukowych konferencji międzynarodowych, komitetów naukowych PAN czy zarządów centralnych i regionalnych towarzystw naukowych, społecznych oraz gospodarczych. We wszystkich przedsięwzięciach postawa prezesów, wiceprezesów czy też sekretarzy w owych czasach wymagała podporządkowania się decyzjom władz centralnych. PTE i TNOiK są trwałym świadectwem uznania dla pewnej kultury realizacji misji uniwersyteckiej afirmowanej przez profesora M. Franka i jego następców w katowickiej szkole zarządzania. Nie można pominąć intensywnego zaangażowania katedr nauk o organizacji zarządzania w działalność dydaktyczną i prace organizacyjne w Uniwersytecie. Prawie regułą było pełnienie funkcji rektora, prorektora czy dziekana przez uczniów i następców profesora M. Franka. Aktywność dydaktyczna, organizatorska i popularyzatorska materializowała się poza macierzystą Uczelnią. Organizacja i kształcenie na studiach podyplomowych w zakładach pracy, wykłady w ramach PTE, TNOiK i NOT, wsparcie programowe i organizacyjne nowo powstałych szkół wyższych, wydziałów politechnicznych, organizacja olimpiady wiedzy ekonomicznej oraz olimpiady przedsiębiorczości, recenzje prac habilitacyjnych, doktorskich, czy w postępowaniu o przyznanie tytułu profesora to tylko wybrane aktywności w tym obszarze.

Za przedstawionymi wybiórczo i skrótowo aktywnościami, funkcjami i przedsięwzięciami kontynuatorów katowickiej szkoły ekonomiki i organizacji profesora

M. Franka kryje się etos przynależności do wspólnoty, którą łączy nie tylko pasja uprawiania frapującej dyscypliny naukowej, ale rodzaj pewnej więzi łączącej tych, którzy już odeszli, z tymi, którym dane będzie kontynuowanie dzieła katowickiej szkoły zarządzania, niezależnie od zmieniających się struktur czy rozwoju nowych subdyscyplin w dziedzinie nauk o organizacji i zarządzaniu.

prof. dr hab. Jan Pyka
GWSH Katowice
ORCID: 0000-0001-8127-7076
e-mail: janpyka.ue@gmail.com

Przypisy

- 1) Klimat „odwilży” zmienił się dość wyraźnie po tzw. „wypadkach marcowych” 1968 roku. Por. T.P. Rutkowski (2018), *Polska nauka po marcu 1968 roku*, Forum Akademickie, Nr 3.
- 2) Więcej na temat Konferencji Wiślańskich w opracowaniu A. Czech, pt. *Marian Frank (1910–1979) – twórca katowickiej szkoły ekonomiki i organizacji przedsiębiorstw* w niniejszym numerze czasopisma.
- 3) Ustawa z dnia 20 grudnia 1968 r. o zmianie ustawy o szkolnictwie wyższym, Dziennik Ustaw Nr 46, poz. 34.
- 4) W pamięci J. Pyki pozostają ówczesne spotkania zespołu katedralnego mniej lub bardziej formalne, na które z inicjatywy profesora Franka zapraszani byli stypendyści naukowcy otoczeni troskliwą, ale i wymagającą opieką naukową.

Bibliografia

- [1] Bratnicki M. (1997), *Zarządzanie zmianami w przedsiębiorstwie*, AE, Katowice.
- [2] Bratnicki M. (2000), *Kompetencje przedsiębiorstwa*, Agencja Wydawnicza Placet, Warszawa.
- [3] Bratnicki M. (2001), *Dylematy i pułapki współczesnego zarządzania*, Wydawnictwo Gnome, Katowice.
- [4] Bratnicki M. (2020), *Przedsiębiorstwo w kontekście niepewności. Aspekty poznawcze i emocjonalne*, Wydawnictwo WSB, Dąbrowa Górnicza.
- [5] Bieniok H., Halama H., Ingram M. (2002), *Podejmowanie decyzji menedżerskich*, AE, Katowice.
- [6] Bieniok H., Rokita J. (1984), *Struktury organizacyjne*, PWN, Warszawa.
- [7] Bojar E., Głodziński E. (2021), *Doświadczenie z przeszłości kanwą do budowania przyszłości nauk o zarządzaniu*, „Przeгляд Organizacji”, Nr 2, s. 3–11.
- [8] Ciołkówna A. (1974), *Kierunki polityki społecznej jako widzenie spraw pracowniczych*, TNOiK, Katowice.
- [9] Czech A. (2009), *Karol Adamiecki. Polski współtwórca nauki organizacji i zarządzania*, Wydawnictwo AE w Katowicach, Katowice.
- [10] Czech A. (2004), *Adamiecki, Hauswald, Rothert. W stulecie nauki organizacji i zarządzania w Polsce*, Wydawnictwo AE w Katowicach, Katowice.
- [11] Czech A. (2021), *Marian Frank (1910–1979) – twórca katowickiej szkoły ekonomiki i organizacji przedsiębiorstw*, „Przeгляд Organizacji”, Nr 11, s. 9–19.
- [12] Czech A. (red.), (2012), *Nauki o zarządzaniu – u początków i współcześnie*, Wydawnictwo UE w Katowicach, Katowice.
- [13] Czakon W. (2007), *Dynamika więzi organizacyjnych przedsiębiorstwa*, Wydawnictwo AE w Katowicach, Katowice.
- [14] Czakon W. (2012), *Sieci w zarządzaniu strategicznym*, Wolters Kluwer Polska, Warszawa.
- [15] Dworzecki Z., Romanowska M. (2021), *Szkoła zarządzania Jerzego Kurnala*, „Przeгляд Organizacji”, Nr 4, s. 3–12.
- [16] Fabiańska K., Rokita J. (1986), *Planowanie rozwoju przedsiębiorstwa*, PWE, Warszawa.
- [17] Gruszczyńska-Malec G. (2001), *Wynagrodzenia w strategii przedsiębiorstwa. Modele, zasady, uwarunkowania*, AE, Katowice.
- [18] Gruszczyńska-Malec G. (2008), *Wartościowanie pracy. Teoria i praktyka*, AE, Katowice.
- [19] Halama H. (1977), *Systemowe podejście do problemów organizacji i zarządzania*, TNOiK, Katowice.
- [20] Jędralska K. (1992), *Zachowania przedsiębiorstw w sytuacjach niepewnych i ryzykownych*, Wydawnictwo AE w Katowicach, Katowice.
- [21] Jędralska K., Kosin P. (2007), *Zarządzanie przez controlling w sieci wartości*, Wydawnictwo AE w Katowicach, Katowice.
- [22] Jędralska K. (red.), (2010), *Zarządzanie niepewnością*, Wydawnictwo AE w Katowicach, Katowice.
- [23] Jędralska K., Dyduch W. (red.), (2017), *Nauki o zarządzaniu dokonania, trendy, wyzwania*, Wydawnictwo Uniwersytetu Ekonomicznego w Katowicach, Katowice.
- [24] Kraśnicka T. (2002), *Koncepcja rozwoju przedsiębiorczości ekonomicznej i pozaekonomicznej*, UE, Katowice.
- [25] Lisiecka K. (1993), *Zarządzanie jakością produktów w przedsiębiorstwie przemysłowym*, Wydawnictwo AE w Katowicach, Katowice.
- [26] Lisiecka K. (red.), (2001), *Zapewnienie jakości w szkole wyższej*, Wydawnictwo AE w Katowicach, Katowice.
- [27] Lisiecka K. (2002), *Kreowanie jakości uwarunkowania – strategie – techniki*, UE, Katowice.
- [28] Lisiecka K., Papaj T., Czyż E. (2011), *Public Governance koncepcją zarządzania w administracji publicznej*, Wydawnictwo UE w Katowicach, Katowice.
- [29] Niżnik J. (1989), *Socjologia wiedzy. Zarys historii i problematyki*, Wyd. Książka i Wiedza, Warszawa.
- [30] Pyka J. (1991), *Rozwój majątku trwałego w przedsiębiorstwach*, Wydawnictwo AE w Katowicach, Katowice.
- [31] Pyka J., Zajdel M. (1982), *Korzyści skali w branżach przemysłowych Aglomeracji Górnośląskiej*, Zeszyty Badań Regionów Uprzemysłowionych, KBRU-PAN, Warszawa.
- [32] Pyka J. (red.), (2004), *Koncepcje i modele konsolidacji przedsiębiorstw w sektorze paliwowo-energetycznym*, Wydawnictwo AE w Katowicach, Katowice.
- [33] Pyka J. (red.), (2006), *Ekonomiczno – finansowe implikacje restrukturyzacji górnictwa*, Dom Organizatora, Toruń.
- [34] Rokita J. (2005), *Zarządzanie strategiczne – tworzenie i utrzymywanie przewagi konkurencyjnej*, PWE, Warszawa.
- [35] Rokita J. (2009), *Dynamika zarządzania organizacjami*, Wydawnictwo AE w Katowicach, Katowice.
- [36] Rokita J. (2003), *Organizacja ucząca się*, Wydawnictwo AE w Katowicach, Katowice.
- [37] Rokita J. (2011), *Myślenie systemowe w zarządzaniu organizacjami*, Wydawnictwo UE w Katowicach, Katowice.

- [38] Romanowska M. (2009), *Prof. dr hab. Jerzy Rokita doktor honoris causa Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu*, Wydawnictwo UE we Wrocławiu, Wrocław.
- [39] Rutkowski T.P. (2018), *Polska nauka po marcu 1968 roku*, Forum Akademickie, Nr 3.
- [40] Strzoda J., Ciołkówna A. (1962), *Planowanie w przedsiębiorstwie przemysłowym*, Wydawnictwo „Śląsk”, Katowice.
- [41] Strzoda J., Pacha W. (1967), *Analiza ekonomiczna przedsiębiorstwa przemysłowego*, Wydawnictwo „Śląsk”, Katowice.
- [42] Strzoda J., Rokita J. (1976), *Metody oceny efektywności produkcji kopalń węgla kamiennego*, Wydawnictwo „Śląsk”, Katowice.
- [43] Strużyna J. (1996), *Doskonalenie zarządzania zasobami ludzkimi w przedsiębiorstwie*, Wydawnictwo AE w Katowicach, Katowice.
- [44] Strużyna J., Bratnicki M., Majowska M., Ingram T. (2008), *Rozwój zarządzania zasobami ludzkimi*, Wydawnictwo AE Katowice, Katowice.
- [45] Strużyna J., Ingram T., Kraus S. (2009), *Human Resource Management in Small Enterprises in Poland*, Routledge, New York.
- [46] Ustawa z dnia 20 grudnia 1968 r. o zmianie ustawy o szkolnictwie wyższym, *Dziennik Ustaw*, Nr 46, poz. 34.
- [47] Woźniak-Sobczak B. (2005), *Funkcje kapitału w strategicznym zarządzaniu przedsiębiorstwem*, Wydawnictwo AE w Katowicach, Katowice.
- [48] Woźniak-Sobczak B. (red.), (2011), *Strategiczny controlling wartości przedsiębiorstwa*. UE w Katowicach, Katowice.

Development of Katowice School of Management

Summary

The foundation of the development of Katowice school of management was laid by Marian Frank, who turned the problems of economics and enterprise organisation into the subject of scientific exploration of the Department of Industry Enterprises in the High School of Economics in Katowice. The structural changes in higher education after 1970 have generated two parallel pathways for the development of management sciences in the Katowice Academy. The first department, focused on the development of enterprises, was connected to the Institute of Economy and Organisation of Industry Enterprises. The second, created in the form of Institute of Work and Management Organisation, was centred around the studies of the theory of organisation. In this article, we present the students and continuators of the school of Marian Frank, their scientific areas of expertise, achievements, and activities in the scientific society, as well as the fulfilment of the Academy's third mission.

Keywords

Katowice School of Management, practical orientation, scientific development, areas of research; integration of the society, third mission